

ARAŞTIRMA/RESEARCH

HEMŞİRELİK ÖĞRENCİLERİNİN KLİNİK KARAR VERME SÜRECİNDE ÖZGÜVEN VE ANKSİYETE DÜZEYLERİNİN BELİRLENMESİ: İKİ FARKLI PROGRAM ÖRNEĞİ

Ferhat GÜNERİGÖK* Fatma YILMAZ KURT** Sibel KÜÇÜKOĞLU***

Alınış Tarihi/Received	Kabul Tarihi/Accepted	Yayın Tarihi/Published
04.04.2019	09.12.2019	19.03.2020

Bu makaleye atıfta bulunmak için/To cite this article:

Günerigök F, Yılmaz Kurt F, Küçükoğlu S. Hemşirelik öğrencilerinin klinik karar verme sürecinde özgüven ve anksiyete düzeylerinin belirlenmesi: İki farklı program örneği. Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi, 2020; 23(1): 77-94. DOI: 10.17049/ataunihem.549320

ÖZ

Amaç: Bu çalışma, intörlük programı olan ve olmayan iki hemşirelik eğitim programındaki öğrencilerin klinik uygulamalarda karar verme sürecinde özgüven ve anksiyete düzeylerinin belirlenmesi amacıyla yapıldı.

Yöntem: Tanımlayıcı ve karşılaştırmalı olarak yapılan bu çalışmanın evrenini, 2017-2018 eğitim öğretim yılı bahar döneminde öğrenim gören, intörn hemşire uygulaması olan (B okulu) ve olmayan (A okulu) iki farklı üniversitenin 3. ve 4. sınıf hemşirelik öğrencileri oluşturdu. Örneklem seçimine gidilmeden araştırmaya katılmayı kabul eden, klinik uygulamanın ilk ve son günü soru formlarını eksiksiz dolduran öğrenciler ile çalışma tamamlandı. Veriler “Sosyodemografik Veri Toplama Formu” ve “Hemşirelikte Klinik Karar Verme Özgüven ve Anksiyete Ölçeği” ile toplandı.

Bulgular: Çalışma sonucunda, intörlük programında eğitim gören öğrencilerin özgüven toplam ve alt ölçek puan ortalamalarının intörlük programında eğitim görmeyen öğrencilerin toplam puan ortalamalarından istatistiksel olarak daha yüksek bulundu ($p<0.05$). İntörn programı olan öğrencilerin anksiyete toplam ve alt ölçek toplam puanlarının ise intörn programı olmayan öğrencilerin toplam puanlarından daha düşük olduğu, ancak aradaki farkın istatistiksel olarak anlamlı bulunmadığı saptandı ($p>0.05$).

Sonuç: Çalışmada, intörlük programı hemşirelik öğrencilerinin klinik karar vermede özgüven düzeyini yükseltmede etkili bir program olduğu sonucu bulundu. Çalışma, ülkemizde konu ile ilgili ilk çalışma olup, yeni çalışmalara ihtiyaç vardır.

Anahtar Kelimeler: Anksiyete; hemşire; intörlük; klinik karar verme; öğrenci; özgüven

ABSTRACT

Determination of Nursing Student's Self-Confidence and Anxiety Levels in The Process of Clinical Decision Making: Example of Two Different Programs

Aim: This study was done to determine the self-confidence and anxiety levels of the students who have taken or not taken internship program in clinical applications between the two-nursing training programs.

Method: The universe of this descriptive and comparative study was formed by the nursing students from two different universities with (A school) and without (B school) internship program, who are taught within the classical curriculum in 3rd and 4th grades of the spring semester of 2017-2018. This study was completed with the students who accepted the research before the selection of the sample and completed the first and last day questionnaires of the clinical practice.

Results: As a result of the study, the total scores of self-confidence total and subscale average scores of the students that took education of the internship program were found statistically to be higher than the total scores of the students who did not took education of the internship program ($p<0.05$). It was determined that anxiety total and subscale total scores of the students who received the internship program were lower than the total scores of the students who did not, but the difference was not statistically significant ($p>0.05$).

Conclusions: In the study, the conclusion was that the internship program was effective in raising the level of self-confidence in clinical decision-making and lowering the anxiety levels of nursing students. The study is the first study on the subject in our country and new studies are needed.

Keywords: Anxiety; nurse; internship; clinical decision; student; self-confidence

*İstinye Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, (Arş. Gör.), Orcid ID: 0000-0001-5889-3524, E-posta: gunerigokferhat@gmail.com

**Sorumlu yazar: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği AD, (Dr. Öğr. Üyesi), Orcid ID: 0000-0001-9647-6764, E-posta: fatmayilmaz@comu.edu.tr

***Selçuk Üniversitesi, Hemşirelik Fakültesi, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği AD, (Doç. Dr.), Orcid ID: 0000-0003-3269-445X, E-posta: s_nadaroglu@hotmail.com

GİRİŞ

Sağlık hizmetlerindeki bakımın karmaşıklığı, hasta gereksiniminin karşılanmasında hemşirenin klinik karar verme sorumluluğunu artırmaktadır (1). Hemşireler kliniklerde rutinde çok önemli ve kritik kararlar vermekte ve bu kararlar hasta güvenliğini ve hasta bakım sonuçlarını doğrudan etkilemektedir. Klinik karar verme; yorumlama, analiz, sorgulama, iletişim, gözlem, değerlendirme, açıklama ve deneyim yolu ile elde edilmiş bilgilerin sentezlendiği karmaşık ve bilişsel bir süreçtir (2). Klinik karar verme; hemşirelik bilgisinin kullanılmasını ve uygulamaya konulmasını ifade etmektedir (3). Günümüzde hemşirelik uygulamaları daha karmaşık hale gelmiş, sağlık bakım sisteminde verimlilik gereksinimi artmış ve hemşirelerin doğru karar vermeleri daha da zorlaşmıştır (4). Klinik karar verme becerileri klinik alana entegre edildiğinde bakım kalitesinin artması tıbbi hataları azaltarak, bakım masraflarını düşürebilir ve kaynakların daha etkili kullanılmasını sağlar (3,5,6). Bu nedenle son yıllarda klinik karar vermeyi iyileştirmek için farklı eğitim metotlarının uygulanması gündeme gelmiştir. Bu metotların içerisinde en yaygın kullanılan uygulama ise dört yıl süren örgün öğrenim sürecine dahil edilen ve IV. yılda uygulanan intörlük programıdır (7).

Intörlük programı öğrencilerin mezuniyetlerine daha etkili ve daha iyi hazırlanmalarını sağlayan bir hemşirelik eğitim programıdır (8). Intörlük programları genel olarak öğrencilerin mezuniyet öncesi mesleğe oryantasyonlarını, mesleğe uyumunu ve kendine güvenlerini arttırmayı, gerçek çalışma ortamlarını tanımalarını, hemşirelik bilgi ve becerilerini bütünleştirmelerini hedeflemektedir (9).

Lisans eğitiminde öğrencilerin teorik ve uygulama derslerinin üzerine klinik uygulamalara çıkması ve aldıkları eğitimi kliniklerde uygulamaları, çalışma yaşamına adım attıklarında yoğun ve akut durumlarda hızlı ve doğru karar vermede etkili olması muhtemeldir (4,10,11). Öğrencilerin klinik karar verme becerileri; aldıkları eğitim, özgüven, sağlık personeli ya da hastalarla olan ilişkiler, kişisel rahatlık ve klinik süreçleri anlama gibi birçok faktörden etkilenmektedir. Bu faktörlerin başında özgüven ve anksiyete gelmektedir (5).

Klinik uygulama, hemşirelik öğrencileri için eğitim programının en çok anksiyete yaratan alanıdır (6). Özellikle öz güven ile birlikte anksiyetenin klinik karar verme becerilerini nasıl etkilediğine ilişkin literatürde boşluklar

bulunmaktadır. Literatürde öğrencilerin klinik karar verme becerilerinin eğitimin her aşamasında klinik deneyim ile arttığı bildirilmektedir (12-14). Garrett'in (2005) çalışmasında, hemşirelik son sınıf öğrencilerinin klinik karar vermeyi karmaşık kavramsal bir süreç olarak algıladığı, aynı zaman da klinik karar vermenin bilgi ve deneyim ile ilişkili olduğunu düşündükleri bulunmuştur (14). Sheu, Lin ve Hwang (2002) öğrencilerin klinik uygulama öncesinde henüz daha sınırlı düzeyde temel bilimler ve hemşirelik dersi almasının klinik anksiyeteyi arttırdığını belirtmiştir (15). Jahanpour, Sharif, Salsali, Kaveh, ve Williams'ın (2010) yaptığı çalışmada, klinik eğitmen yetersizliğinin, elverişsiz klinik öğrenme ortamı, sınırlı düzeyde bilgi ve deneyimin düşük öz-yeterlilik ve stresin öğrencilerde karar vermeyi negatif düzeyde etkilediği ve öğrencilerin karar vermede bağımsız olamadıklarını bildirmektedir (16). Intörlük eğitim programında öğrenciler genellikle eğitime başladıktan ve birtakım temel bilgi ve becerileri kazandıktan sonra hasta birey ve hastane ortamı ile karşılaşmaktadır (17). İncelenen birçok çalışmada intörlük programının öğrencilerin klinik bilgi ve becerilerini artırdığını (18); mesleki bilgiye dayalı uygulama yapma becerilerini geliştirdiğini (19); teorik bilgiyi kullanma ve geliştirmeye yönelik yeterli katkı sağladığını (20); öğrencilerin iletişim becerilerini arttırdığını (18); ortaya koymuştur. Aynı zamanda intörlük eğitim programı ile öğrenciler ekip çalışması kavramını, kritik düşünebilmeyi ve klinik karar verebilmeyi de deneyimlemektedir (19). Literatür incelendiğinde intörlük eğitiminin tüm bu olumlu yönlerine paralel olarak öğrencilerin öğretim elemanları tarafından doğru kaynağa yönlendirildikleri, zaman içinde doğru kaynaklara ulaşmayla uygun bilgi elde ettikleri, uygun bilgiyi hastada kullanma ve iyi bir dinleme becerisi geliştirme ile birlikte anksiyetelerinin azaldığı vurgulanmaktadır (21-23).

Bu bağlamda "hemşirelik eğitiminde intörlük uygulaması" çalışma hayatına adım atacak öğrenciler için ilk basamak olup, onları alana hazırlamakta etkili bir uygulama olarak düşünülebilir. Intörlük programı öğrencilerin çalışma alanına adaptasyonunu kolaylaştırma, özgüvenlerini artırma ve anksiyete düzeylerini düşürmek için önerilen bir eğitim öğretim yöntemi olmaktadır (24). Porter, Morphet, Missen ve Raymond'un (2013) yaptıkları bir çalışmada; yeterli özgüvene sahip hemşirelik öğrencilerinin klinik uygulamaları sırasında öğrenme fırsatlarını en iyi kullanan öğrenciler olduğu saptanmıştır

(25). Yapılan başka bir çalışmada ise kendine güvenin klinik karar vermede pozitif bir etkiye sahip olduğu, hemşirelik öğrencilerinin anksiyete düzeyini düşürdüğü ve kendileri hakkındaki olumsuz duyguları ortadan kaldırdığı bildirilmiştir (5).

Ülkemizde hemşirelik öğrencilerinde klinik karar verme, anksiyete, özgüven, düzeylerini belirlemeye yönelik çalışmalar yapılmış olmakla birlikte (4,26-29); intörlük programı olan ve olmayan iki hemşirelik programını karşılaştıran bir çalışmaya rastlanılmamıştır.

Bu araştırma, intörlük programında eğitim gören ve görmeyen hemşirelik öğrencilerinin klinik karar verme sürecinde özgüven ve anksiyete düzeylerinin belirlenmesi amacıyla yapılmıştır.

Araştırma soruları

Soru 1: İntörlük programında eğitim gören ve görmeyen hemşirelik öğrencilerinin klinik karar vermede özgüven düzeyleri arasında fark var mıdır?

Soru 2: İntörlük programında eğitim gören ve görmeyen hemşirelik öğrencilerinin klinik karar vermede anksiyete düzeyleri arasında fark var mıdır?

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmanın Türü: Çalışma, karşılaştırmalı ve tanımlayıcı olarak yapılmıştır.

Araştırmanın Yapıldığı Yer ve Zaman: Araştırma, Türkiye'nin batısında (A okulu) ve doğusunda (B okulu) bulunan lisans eğitimi veren iki hemşirelik okulunda 12 Şubat 2018- 25 Mayıs 2018 tarihleri arasında gerçekleştirildi.

Araştırmanın Evreni ve Örneklemi: Araştırmanın evrenini; 2017-2018 eğitim öğretim yılı bahar döneminde A okulunda öğrenim gören 3. sınıf (109 öğrenci) ve 4. sınıf (106 öğrenci) hemşirelik öğrencisi olmak üzere toplam 255 öğrenci; B okulunda öğrenim gören 3. sınıf (300 öğrenci) ve 4. sınıf (200 öğrenci) hemşirelik öğrencisi olmak üzere toplam 580 öğrenci oluşturdu. Örneklem büyüklüğünü belirlemek için %80 güç ve 0.005 tipl hata ile ilişki düzeyini belirlemek için pearson korelasyon testi ile korelasyon katsayısı 0.200 alındığında çalışmaya her bir bölümden 194 kişinin dahil edilmesi gerektiği bulundu (30).

Evrene ulaşılabilirlik dikkate alınarak örneklem seçimine gidilmemiş, belirtilen tarihler aralığında çalışmaya katılmayı kabul etmiş ve klinik uygulamada ilk gün ve son gün öğrencilere verilen soru formlarını doldurmuş A okulunda

215, B okulunda 351 olmak üzere toplam 566 öğrenci araştırmaya dahil edildi.

Araştırma kapsamında yer alan A okulu klasik müfredat programı ile eğitim ve öğretimlerine devam etmektedir. Bu program ile yürütülen eğitimlerle verilen dersler birbirini takip eden ve blok şeklinde sıralı günlerde yapılmaktadır. Temeli oluşturan mesleki derslerin teorisi sınıf ortamlarında öğrencilere öğretildikten sonra uygulama için klinik ortamlara çıkılarak uygulama yapılmaktadır. Bu programda eğiticinin uygulamaya aktif katılımı önemlidir. Öğrenciler birinci sınıfın bahar döneminde ilk kez hastane uygulamasına çıkmaktadırlar.

Araştırma kapsamında yer alan B okulu'da eğitimlerine klasik müfredat programı ile devam etmekte, ancak dördüncü sınıfta intörlük programı uygulamaktadır. Hemşirelik ders müfredatında intörlük dersleri, intörn hemşirenin mesleki bilgi, beceri ve deneyimini kazanması için mezun olmadan önce almak zorunda olduğu derslerdir. Hemşirelik İntörlük dersleri 5 dersten oluşmaktadır. Dördüncü sınıf öğrencileri İntörlük I (ilk yedi hafta) ve intörlük II (son yedi hafta) şeklinde gruplarına ayrılarak bu derslere kaydolurlar. İntörn hemşireler bir dönemde kayıtlı oldukları derse yedi haftalık bloklar halinde devam ederler. İntörn dersi 14 haftalık dönemde ardışık olarak tamamlanır. İntörlük programının yürütülmesinde öğretim elemanları, klinik sorumlu hemşireleri ve klinik hemşireleri görevlendirilir. İntörlük programının amacı, ilk üç yıl eğitim süreci boyunca öğrencilerin öğrenmiş oldukları ve mezuniyette kazanması beklenen duyuşsal, bilişsel ve davranışsal becerilerin tümünü geliştirmektir. Araştırmanın yürütüldüğü B okulu eğitim müfredatında intörlük uygulamasını 2012-2013 eğitim-öğretim yılında başlatmıştır.

Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada veriler, "Sosyodemografik Veri Toplama Formu" ve "Hemşirelikte Klinik Karar Verme Özgüven ve Anksiyete Ölçeği" kullanılarak toplandı.

Sosyodemografik Veri Toplama Formu: Bu form, öğrencilerin demografik özelliklerini belirlemeye yönelik yaş, cinsiyet, mezun olduğu lise, genel not ortalaması, okul tercih sırası, anne ve baba eğitim ve çalışma durumu gibi özellikleri inceleyen 14 sorudan oluşmuştur.

Hemşirelikte Klinik Karar Verme Özgüven ve Anksiyete Ölçeği: "Hemşirelikte Klinik Karar Verme Öz-güven Anksiyete Ölçeği (HKKÖAÖ)" 2013'de White (2013) tarafından geliştirildi (5). Bu ölçek hemşirelik öğrencilerinin klinik karar

vermede anksiyete ve özgüven düzeylerini değerlendirmektedir. Ölçekten özgüven ve anksiyete için ayrı ayrı puanlar elde edilmekte, toplam 27 sorudan oluşmaktadır. Ölçeğin hem özgüven hem de anksiyete bölümleri için; "Bilgi elde etmek için kaynakları kullanma ve tam olarak dinleme (13 soru)", "sorunu belirleyebilmek için eldeki bilgiyi kullanma (7 soru)" ve "bilme ve harekete geçme (7 soru)" olmak üzere üç alt boyutu bulunmaktadır. Özgüven ve alt boyutlarından alınan puanların artması, öğrencilerin klinik karar vermede özgüven düzeylerinin arttığını göstermektedir. Anksiyete bölümü ve alt boyutlarından alınan düşük puanlar ise klinik karar vermede düşük anksiyete düzeylerini göstermektedir. Altılı (6) likert tipinde hazırlanmış bir ölçektir. Özgüven ve anksiyete bölümlerinden alınabilecek en düşük puan 27, en yüksek puan ise 162'dir.

Ölçeğin Türkçe Geçerlilik ve Güvenilirliği 2015 yılında, Bektaş, Yardımcı, Bektaş ve White (6) tarafından 334 hemşirelik öğrencisi ile gerçekleştirildi. Ölçeğin Özgüven bölümü toplam Cronbach alfası 0.970; anksiyete bölümü toplam Cronbach alfası 0.969 olarak saptanmıştır. Bu çalışmada ise ölçeğin özgüven bölümü toplam Cronbach alfası 0.923; anksiyete bölümü toplam Cronbach alfası 0.948 olarak saptandı.

Verilerin Toplanması: Araştırma verileri öğrencilerin klinik uygulamaya başladıkları birinci haftanın (ilk ölçüm) ve uygulamanın sona erdiği on dördüncü haftanın sonunda (son ölçüm) araştırmacılar tarafından sınıf ortamında öğrenciler ile yüz yüze görüşülerek toplandı. Anketin cevaplanma süresi ortalama 30-35 dakika sürdü.

Verilerin Değerlendirilmesi: Verilerin değerlendirilmesi bilgisayarda SPSS (Statistical Package For Social Sciences) 22.0 paket programı ile yapıldı. Veri analizinde, sayı, yüzdelik değerler ve ortalamaların incelenmesinin yanı sıra, ikili grupların istatistiksel analizinde normal dağılıma uyan verilerde bağımsız gruplarda t testi, ikiden fazla grupların analizinde ise normal dağılım gösteren verilerde tek yönlü varyans analizi, normal dağılım göstermeyen verilerde Kruskal Wallis testi kullanıldı. Tek yönlü varyans analizinde anlamlı çıkan durumlarda farkın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek için ileri analizler yapıldı. Araştırma bulguları, %95 güven aralığında, $p < 0.05$ anlamlılık düzeyinde değerlendirildi.

Araştırmanın Etik Boyutu: Araştırmanın yürütülmesi için Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'ndan 12/02/2018 tarihli 18920478-050.01.04-E.1800023037 sayılı yazılı izin alındı. Ayrıca araştırmanın uygulanabilmesi için çalışmanın yürütüldüğü okullardan resmi izinler alındı. Buna ek olarak ölçek sahibinden de yazılı izin elde edildi. Araştırma kapsamına alınan hemşirelik öğrencilerine araştırmanın amacı, uygulama yöntem ve elde edilmesi planlanan sonuçlar hakkında gerekli açıklamalar yapıldıktan sonra katılımları için yazılı onam alındı.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Öğrencilerin yaş ortalaması A okulundaki öğrencilerde 21.50 ± 1.10 , B okulundaki öğrencilerde 21.50 ± 1.15 olduğu belirlendi. A okulundaki öğrencilerin %49.3'ünün 4. sınıf, %79.5'inin kız, %90.7'sinin çalışmadığı, %54.4'ünün il merkezinde yaşadığı bulundu. B okulunda öğrenim gören öğrencilerin ise %49.3'ünün 4. sınıf, %80.3'ünün kız, %90.9'unun çalışmadığı, %49.9'unun il merkezinde yaşadığı belirlendi.

Öğrenciler sayılan değişkenler açısından karşılaştırıldığında A ve B okulunda eğitim gören öğrenciler arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı tespit edildi ($p > 0.05$) (Tablo 1). A okulundaki öğrencilerin %67.9'u, B okulundaki öğrencilerin %80.3'ü tercih sıralamasının 3 ve üzerinde olduğunu ifade ederken, bu ifadenin değerlendirme neticesinde gruplar arasındaki farkın da istatistiksel olarak önemli olduğu saptandı ($p < 0.05$). A okulundaki öğrencilerin %74.0'ı, B okulundaki öğrencilerin %62.4'ü mesleği seçme nedenini kendi isteği ile olduğunu bildirmiş, yapılan istatistiksel değerlendirme sonucu gruplar arasındaki farkın istatistiksel olarak da anlamlı olduğu bulundu ($p < 0.05$). Ayrıca A okulundaki öğrencilerin %62.3'ünün Fen-Anadolu Lisesi mezunu, %58.6'sının anne eğitim düzeyinin ilköğretim ve genel not ortalamasının 2.67 ± 0.36 olduğu; B okulundaki öğrencilerin ise %67.5'inin Fen-Anadolu Lisesi mezunu, %56.7'sinin anne eğitim düzeyinin ilköğretim ve genel not ortalamasının 2.88 ± 0.44 olduğu bulundu. Öğrenciler sayılan değişkenler açısından karşılaştırıldığında A ve B okulunda eğitim gören öğrenciler arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edildi ($p < 0.05$) (Tablo 1).

Tablo 1. Öğrencilere Ait Tanıtıcı Özelliklere Göre Grupların Karşılaştırılması

Özellikler	A okulu		B Okulu		TOPLAM		Test* ve p
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	
Sınıf							
3.sınıf	109	50.7	178	50.7	287	50.7	$\chi^2=0.000$
4.sınıf	106	49.3	173	49.3	279	49.3	p=0.533
Cinsiyet							
Kız	171	79.5	282	80.3	453	80.0	$\chi^2=0.054$
Erkek	44	20.5	69	19.7	113	20.0	p=0.448
Tercih sıralaması							
İlk Tercih	37	17.2	48	13.7	85	15.0	$\chi^2=15.116$ p=0.001
2. Tercih	32	14.9	21	6.0	53	9.4	
3 ve üzeri	146	67.9	282	80.3	428	75.6	
Çalışma durumu							
Evet	20	9.3	32	9.1	52	9.2	$\chi^2=0.005$
Hayır	195	90.7	319	90.9	514	90.8	p=0.526
Hemşireliği seçme nedeni							
Kendi isteği ile	159	74.0	219	62.4	378	66.8	$\chi^2=8.428$ p=0.015
Başkalarının seçimi	43	20.0	107	30.5	150	26.5	
İş imkânı olması-puanın yetmesi	13	6.0	25	7.1	38	6.7	
Lisansüstü eğitim isteği							
Evet	142	66.0	223	63.5	365	64.5	$\chi^2=0.368$
Hayır	73	34.0	128	36.5	201	35.5	p=0.303
Yaşanılan yer							
İl	117	54.4	175	49.9	292	51.6	$\chi^2= 2.603$ p=0.272
İlçe	68	31.6	109	31.1	177	31.3	
Köy	30	14.0	67	19.1	97	17.1	
Mezuniyet derecesi							
İyi	59	27.6	92	26.2	151	26.7	$\chi^2= 0.141$ p=0.932
Orta	56	26.2	92	26.2	148	26.2	
Kötü	99	46.3	167	47.6	266	47.1	
Mezun Olunan Lise							
Fen-Anadolu Lisesi	134	62.3	237	67.5	371	65.5	$\chi^2= 68.011$ p=0.000
Düz Lise	29	13.5	103	29.3	132	23.3	
Meslek Lisesi	52	24.2	11	3.1	63	11.1	
Anne eğitim							
Okuryazar değil	11	5.1	74	21.1	85	15.0	$\chi^2= 35.575$ p=0.000
İlkokul	126	58.6	199	56.7	325	57.4	
Ortaokul	38	17.7	32	9.1	70	12.4	
Lise	34	15.8	33	9.4	67	11.8	
Üniversite	6	2.8	13	3.7	19	3.4	
Anne Çalışma Durumu							
Ev Hanımı	162	75.3	321	91.5	483	85.3	$\chi^2= 27.632$ p=0.000
Çalışan	53	24.7	30	8.5	83	14.7	
Baba Eğitim							
Okuryazar değil	0	0	12	3.4	12	2.1	$\chi^2= 7.944$ p=0.094
İlkokul	86	40.0	145	41.3	231	40.8	
Ortaokul	49	22.8	74	21.1	123	21.7	
Lise	50	23.3	74	21.1	124	21.9	
Üniversite	30	14.0	46	13.1	76	13.4	
Baba Çalışma Durumu							
İşsiz	14	6.5	43	12.3	57	10.1	$\chi^2= 6.929$ P=0.074
Çalışan	160	74.4	253	72.1	413	73.0	
Emekli	37	17.2	53	15.1	90	15.9	
Vefat	4	1.9	2	0.6	6	1.1	
Yaş	21.50±1.10				21.50±1.15		t=0.049 /p=0.961
Genel Not Ortalaması	2.67±0.36				2.88±0.44		t=-5.923 / p=0.000

*Ki kare analizi

Tablo 2. Öğrencilerin HKKÖAÖ Özgüven Bölümü Alt Boyutları ve Toplam Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

Bilgi elde etmek için kaynakları kullanma ve tam olarak dinleme			
Grup	İlk Ölçüm	Son Ölçüm	Test* ve p
A okulu	55.15±10.36	57.29±10.08	t=-2.157 p=0.032
B okulu	58.80±10.21	61.48±11.21	t=-3.254 p=0.001
Test ve p	t=-4.052 p=0.000	t=-4.489 p=0.000	
Sorunu belirlemek için eldeki bilgiyi kullanma			
A okulu	27.57±4.84	29.40±5.59	t=-3.632 p=0.000
B okulu	30.01±5.35	31.64±5.92	t=-3.824 p=0.000
Test ve p	t=5.460 p=0.000	t=-4.456 p=0.000	
Bilme ve harekete geçme			
A okulu	26.57±5.51	28.63±5.69	t=-3.801 p=0.000
B okulu	29.08±6.41	31.24±6.52	t=-4.415 p=0.000
Test ve p	t=-4.755 p=0.000	t=-4.842 p=0.000	
Toplam Özgüven			
A okulu	109.23±18.94	115.32±20.10	t=-3.228 p=0.001
B okulu	118.15±20.26	124.37±22.02	t=3.876 p=0.000
Test ve p	t=-5.147 p=0.000	t=-4.901 p=0.000	

*Bağımsız gruplarda t testi

A ve B okulunda eğitim gören hemşirelik öğrencilerinin yukarıda sayılan değişkenler açısından birbirine benzer olmadığı görüldü. Literatür incelendiğinde öğrencilerin klinik karar vermede özgüven ve anksiyete düzeylerini etkileyen birçok faktörün olduğu vurgulanmaktadır (4,6,31,32). Yiğitbaş ve Yetkin'in (2003) yaptığı çalışmada, bölümüne kendi isteği doğrultusunda gelen öğrencilerin sorunlarla karşılaştıklarında baş etme konusunda, karşılaştıkları engelleri çözmede kararlı oldukları gözlemlendi ve öz yeterliliği yüksek olan bireylerin başarıya odaklanmaları ve ulaşımlarındaki kararlılığın daha fazla olduğu ifade edilmektedir (33). Aytekin, Özer ve Beydağ'ın (2009) öğrencilerin klinik uygulama sürecinde karşılaştıkları zor olan güçlükler ile ilgili çalışmalarında, okuduğu bölümü sevmeyen hemşirelik öğrencilerinin aynı zamanda klinik öğretimde de zorluk yaşama oranlarının benzer şekilde daha yüksek olduğu saptandı (34). Karagözoğlu, Özden ve Tok Yıldız'ın (2013) yaptığı çalışmalarında, öğrencilerin verdikleri

cevaplar doğrultusunda mesleğine ait hissetmeyen öğrencilerin klinik stres düzeyinin daha yüksek olduğu ifade edilmektedir (17). Hemşirelik mesleğinde akademik ve mesleki başarıyı yakalayabilmek için mesleği isteyerek tercih etmenin önemi büyüktür (35). Çalışma bulgularımız varolan ve konuyla ilgili araştırmaların bulgularıyla benzerlik göstermekte ve klinik karar verme sürecinin değerlendirilmesinde, anksiyete, öz yeterlilik ve mesleğini sevme durumlarının da çok önemli değişkenler olarak ele alınması gerekliliğini göstermektedir.

Öğrencilerin Hemşirelikte Klinik Karar Verme Özgüven ve Anksiyete Ölçeğinin (HKKÖAÖ) özgüven bölümü toplam ve alt boyut puan ortalamaları Tablo 2'de görülmektedir. A okulundaki öğrencilerin özgüven toplam puan ortalaması ilk ölçümde 109.23±18.94, son ölçümde 115.32±20.10; B okulundaki öğrencilerin ise ilk ölçümde 118.15±20.26, son ölçümde 124.37±22.02 olarak bulundu.

Tablo 3. Öğrencilerin HKKÖAÖ Anksiyete Bölümü Alt Boyutları ve Toplam Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

Bilgi elde etmek için kaynakları kullanma ve tam olarak dinleme			
Grup	İlk Ölçüm	Son Ölçüm	Test* ve p
A okulu	29.07±10.13	29.29±11.47	t=0.213 p=0.831
B okulu	28.28±11.06	28.54±12.77	t=0.290 p=0.772
Test ve p	t=0.845 p=0.398	t=0.705 p=0.481	
Sorunu belirlemek için eldeki bilgiyi kullanma			
A okulu	17.79±5.29	17.33±6.28	t=0.830 p=0.407
B okulu	16.80±5.94	16.29±6.83	t=1.054 p=0.292
Test ve p	t=1.994 p=0.047	t=1.796 p=0.073	
Bilme ve harekete geçme			
A okulu	18.19±5.84	17.94±6.63	t=0.409 p=0.683
B okulu	17.25±6.31	16.98±7.32	t=0.524 p=0.600
Test ve p	t=1.767 p=0.078	t=1.575 p=0.116	
Toplam Anksiyete			
A okulu	65.14±19.52	64.57±23.07	t=0.275 p=0.783
B okulu	62.13±21.73	61.82±25.70	t=0.041 p=0.962
Test ve p	t=1.640 p=0.101	t=1.282 p=0.200	

*Bağımsız gruplarda T Test

Grup içi karşılaştırmada gruplar arasında anlamlı fark olduğu, her iki okulda öğrenim gören öğrencilerin son ölçüm puan ortalamalarının yüksek olduğu belirlendi. Gruplar arası karşılaştırmada ise hem ilk ölçüm hem de son ölçümde okulların puan ortalamaları arasında B okulu lehine anlamlı fark saptandı ($p<0.05$). Ayrıca öğrencilerin özgüven bölümü alt boyut puan ortalamaları açısından karşılaştırması yapıldığında; her iki okulda öğrenim gören öğrencilerin ilk ölçüm grup içi ve son ölçüm grup içi karşılaştırmasında B okulundaki öğrencilerin puan ortalamalarının tüm alt boyutlarda daha yüksek olduğu, gruplar arasındaki farkın anlamlı olduğu belirlendi (Tablo 2, $p<0.05$). Literatürde intörnlik programında eğitim gören ve görmeyen hemşirelik öğrencilerinin klinik karar vermede özgüven düzeylerini karşılaştıran bir çalışmaya rastlanmamıştır, bu çalışma konu ile ilgili yapılan ilk çalışmadır. Buna karşın literatürde farklı eğitim modellerinin hemşirelik öğrencilerinin klinik karar vermede özgüven düzeylerini nasıl etkilediğini inceleyen çalışmalar bulunmaktadır (6,36,37).

Ülkemizde web tabanlı öğretimin pediatri hemşireliği intörnlüklerinin klinik karar verme becerilerinde özgüven ve anksiyetelerine etkisini inceleyen doktora tezinde çalışma ve kontrol grupların ilk ölçüm ve son ölçüm puan ortalamalarının özgüven bölümü için anlamlı bir fark olduğunu vurgulamış ve son ölçüm puanının daha yüksek olduğunu belirtmiştir (6). Gümral ve Coşar'ın (2006) ise Klinik Sahada Entegre Uygulama (intörnlik) dersi alan Ebelik ve Hemşirelik son sınıf öğrencilerinin okul hastane iş birliği ile ilgili görüşlerini değerlendirmek amacıyla yaptıkları çalışmasında, öğrencilerin okul hastane iş birliğinin özgüvenlerini %96.4 gibi yüksek bir oranda olumlu olarak etkilediğini (36), Warren'in (2015) ise simülasyon temelli öğrenmenin öğrencilerin klinik karar vermede özgüven düzeylerini anlamlı şekilde etkilediğini, çalışma grubunun özgüven puanlarının son testte kontrol grubundan anlamlı şekilde yüksek olduğunu saptamıştır (37). Yapılan başka bir çalışmada bilgi kaynaklarına erişebilen kişilerin, erişemeyen kişilere göre daha başarılı ve her zaman daha doğru kararlar aldığı belirtilmiştir (4). Bu araştırmaların sonuçlarına göre farklı eğitim

modellerinin hemşirelik öğrencilerinin klinik karar vermede özgüven düzeylerini olumlu yönde etkilediği söylenebilir. İntörn eğitim programının hemşirelik öğrencilerinin klinik karar vermede özgüven düzeylerine etkisini araştırmaya yönelik çalışmalara ihtiyaç vardır.

Lisans düzeyinde hemşirelik eğitimi birinci sınıfta teorik ve uygulama bilgilerinin verilmesinin ardından sahada klinik uygulama şeklinde devam etmektedir. Bu eğitimde öğrenci hemşireler okulda aldıkları teorik bilgiyi klinik ortamda uygulama fırsatı bulmaktadırlar. Okulda alınan teorik bilgi ne kadar kapsamlı olsa da klinik ortama ilk adım attıklarında öğrencilerin büyük çoğunluğu anksiyete yaşamaktadırlar (22,27,32,38).

Öğrencilerin HKKÖAÖ anksiyete bölümü toplam ve alt boyut puan ortalamaları Tablo 3’ de görülmektedir. HKKÖAÖ anksiyete bölümü ilk ölçüm ve son ölçüm toplam puan ortalamaları incelendiğinde; her iki okulda öğrenim gören öğrencilerin hem grup içi hem de gruplar arası benzer puan ortalamalarına sahip

oldukları, istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olmadığı görüldü (Tablo 3, $p>0.05$). Ayrıca öğrencilerin anksiyete bölümü alt boyut puan ortalamaları açısından karşılaştırması yapıldığında; tüm alt boyutlarda ilk ölçüm ve son ölçüm toplam puan ortalamalarının her iki üniversite grubunda benzer olup, grup içi ve gruplar arası puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlılık tespit edilemedi (Tablo 3, $p>0.05$).

Literatürde bu iki programda öğrenim gören öğrencilerin anksiyete düzeylerinin karşılaştırıldığı bir çalışmaya rastlanmamıştır. Ancak farklı eğitim programı ile öğrenim gören öğrencilerin anksiyete düzeylerini inceleyen bazı çalışmalar literatürde mevcuttur. Hemşirelik öğrencileri üzerinde yapılmış bir çalışmada, entegre eğitim programında öğrenim gören öğrencilerin uygulama da klinik stres düzeylerinin daha düşük olduğu, ancak kendini mesleğe ait hissetmeyen ve yeterli düzeyde mesleki bilgi ve beceri kazanmadığını belirten öğrencilerin ise klinik stresinin daha yüksek olduğu bulundu (17).

Tablo 4. Öğrencilerin Tanıtıcı Özelliklerine Göre Klinik Karar Verme Anksiyete Ölçeği Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

Özellikler	İlk Ölçüm		Test ve p	Son Ölçüm		Test ve p
	A Okulu	B Okulu		A Okulu	B Okulu	
	$\bar{x}\pm SS$	$\bar{x}\pm SS$	$\bar{x}\pm SS$	$\bar{x}\pm SS$	$\bar{x}\pm SS$	$\bar{x}\pm SS$
Sınıf						
3.Sınıf	68.15±20.72	64.76±19.97	F=4.094	64.94±21.84	63.03±22.92	F=0.849
4.Sınıf	62.00±17.76	59.72±23.03	p=0.007	64.18±24.38	60.58±28.28	p=0.467
test ve p	t=2.326 p=0.021	t=2.117 p=0.035		t=0.240 p=0.811	t=0.893 p=0.373	
Cinsiyet						
Kız	64.65±19.53	63.10±21.35	F=1.908	65.34±22.96	62.87±25.80	F=1.781
Erkek	66.74±19.74	58.31±22.96	p=0.127	60.47±22.45	57.55±25.01	p=0.150
test ve p	t=0.232 p=0.817	t=1.614 p=0.107		t=0.887 p=0.376	t=1.545 p=0.123	
Tercih sıralaması						
İlk Tercih (a)	66.88±23.76	62.65±22.69	F=0.743	58.43±19.79 ^a	56.47±22.79	F=2.686
2. Tercih (b)	66.75±17.69	64.75±22.06	p=0.592	64.90±24.89 ^b	75.33±26.99	p=0.023
3. ve üzeri tercih (c)	64.35±18.83	61.84±21.61		66.05±23.33 ^c	61.73±26.99	
test ve p	F=0.369 p=0.962	F=0.182 p=0.834		F=1.624 p=0.200	F=4.008 p=0.019	
Çalışma durumu						
Evet	60.15±20.77	63.93±25.62	KW=5.286	59.05±20.21	62.00±31.29	KW=5.420
Hayır	65.62±19.38	61.94±21.33	p=0.152	65.13±23.32	61.80±25.13	p=0.143
test ve p	MWU: 1475.000 p=0.143	MWU: 4518.000 p=0.795		MWU:1655.000 p=0.266	MWU:4741.500 P=0.508	
Hemşireliği seçme nedeni						
Kendi İst. ile	64.06±19.49	60.75±21.74		64.74±23.36	61.45±26.29	
Başkalarının seç.	67.11±20.11	63.55±22.28		65.44±22.67	61.65±25.04	
İş İmkanı olması-puan yetmesi	71.61±17.47	68.36±18.19	F=1.616 p=0.154	59.53±21.94	66.04±23.53	F=0.596 p=0.703
test ve p	F=1.174 p=0.311	F=1.541 p=0.216		F=0.342 p=0.711	F=0.347 p=0.707	
Lisansüstü eğitim isteği						
Evet	63.78±19.22 ^a	59.80±20.94 ^c	F=4.010	65.35±22.96	62.62±26.04	F=0.899
Hayır	67.81±19.98 ^b	66.33±22.59 ^d	p=0.008	63.04±23.36	60.43±25.12	p=0.442
test ve p	t=1.433/p=0.153	t=2.638/p=0.009	b>c	t=0.697 / p=0.487	t=0.766 / p=0.444	

Tablo 4. (devamı). Öğrencilerin Tanıtıcı Özelliklerine Göre Klinik Karar Verme Anksiyete Ölçeği Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

Yaşanılan yer						
İl	65.81±19.92	62.92±23.40		65.81±22.01	64.20±27.08	
İlçe	64.10±19.50	60.70±20.75	F=0.740	60.82±24.33	59.13±24.91	F=1.489
Köy	64.90±18.52	62.45±18.71	p=0.594	68.23±23.87	60.01±22.84	p=0.192
test ve p	F=0.165 p=0.848	F=0.338 p=0.713		F=1.450 p=0.237	F=1.635 p=0.196	
Mezuniyet derecesi						
İyi ^a	62.44±17.42	62.15±20.43		62.13±21.25	60.64±22.97	
Orta ^b	67.26±18.84	67.34±24.84	F=2.565	69.31±24.31	64.76±26.91	F=1.268
Kötü ^c	65.49±21.02	59.25±20.14	p=0.260	63.29±23.22	60.86±26.45	p=0.276
test ve p	F=0.904 p=0.407	F=3.956 p=0.020		F=1.696 p=0.186	F=0.814 p=0.444	
Mezun olunan lise						
Fen-Anadolu Lisesi	65.78±19.49	61.26±21.32		62.87±21.61	60.86±24.16	
Düz Lise	64.17±19.88	64.16±22.17		66.89±27.75	65.32±29.29	
Meslek Lisesi	64.03±19.71	61.27±26.79	KW=0.399	67.65±23.92	49.72±16.52	KW=0.805
test ve p	KW=0.522 p=0.770	KW=1.979 p=0.372	p=0.819	KW=0.944 p=0.624	KW=3.116 p=0.211	p=0.669
Anne eğitim						
Okuryazar değil	58.81±13.78	61.47±17.91		56.45±10.99	59.90±27.93	
İlkokul	64.92±19.12	63.34±21.45		66.00±23.97	61.64±24.48	
Ortaokul	69.48±22.53	56.38±25.63		64.71±22.52	56.90±23.89	
Lise	63.55±18.30	61.80±26.34	KW=9.973	63.23±22.76	67.72±28.14	KW=12.926
Üniversite	63.50±24.59	62.41±24.19	p=0.353	56.00±26.74	72.61±27.06	p=0.166
test ve p	KW=2.690 p=0.611	KW=4.270 p=0.371		KW=2.441 p=0.655	KW=6.747 p=0.150	
Anne çalışma durumu						
Ev Hanımı	64.85±19.87	62.55±21.35		64.53±23.08	61.87±25.88	F=0.551
Çalışan	66.01±18.55	57.72±25.36	F=1.408	64.69±23.26	61.30±24.07	p=0.648
test ve p	t=0.372 p=0.710	t=1.144 p=0.254	p=0.240	t=0.046 p=0.964	t=0.117 p=0.907	

Tablo 4. (devamı). Öğrencilerin Tanıtıcı Özelliklerine Göre Klinik Karar Verme Anksiyete Ölçeği Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

Baba eğitim					
Okuryazar değil	-	56.83±21.88		-	a.53.83±25.32
İlkokul	63.60±19.35	64.13±20.15		63.96±24.72	b.59.92±22.62
Ortaokul	65.39±19.19	60.12±19.40	F=0.899	66.71±20.93	c.61.13±25.87
Lise	67.16±20.65	60.14±24.98	p=0.517	64.36±23.28	d.60.16±27.12
Üniversite	65.76±19.22	63.76±24.88		63.16±22.04	e.73.69±29.74
test ve p	F=0.365 p=0.778	F=0.822 p=0.512		F=0.197 p=0.898	F=3.105 p=0.016 e>b
Baba çalışma durumu					
İşsiz	68.71±23.03	64.80±24.34		65.57±20.86	57.61±23.54
Çalışan	64.25±19.10	62.10±21.90		64.48±22.83	63.22±25.79
Emekli	69.19±20.47	60.50±19.11	KW=7.667	64.81±26.00	57.79±25.84
Vefat	78.50±13.77	52.00±2.82	p=0.363	62.50±18.37	81.50±51.61
test ve p	KW=3.517 p=0.319	KW=1.027 p=0.795		KW=0.108 p=0.991	KW=4.584 p=0.205

Çalışmada genel olarak her iki programda da eğitim gören hemşirelik öğrencilerinin klinik karar verme sürecinde anksiyete düzeylerinin Karagözoğlu Özden, Tok ve Yıldız'ın (2013) çalışmasına göre daha düşük olması klasik eğitim programının öğrencileri uygulamalara hazırlamaya entegre eğitim programı kadar yeterli olduğunu düşündürülebilir (17).

Tablo 4'te B okulu öğrencilerinin ilk ölçüm ve son ölçüm Anksiyete Toplam Ölçek Puan Ortalamaları (ATÖPO) ile sınıf durumları karşılaştırıldığında üçüncü sınıf öğrencilerinde anlamlı bir şekilde anksiyetelerinin azaldığı, dördüncü sınıf öğrencilerinde ise anlamlı bir şekilde artış olduğu saptanmıştır ve bu durumunun A okulunda da benzerlik gösterdiği görülmüştür. Gümüş ve Zengin'in (2018) çalışmalarının da benzerlik gösterdiği (39), fakat Deveci, Çalmaz ve Açık'ın (2012) çalışmalarında sınıf ve kaygı arasında bir anlamlılık bulamadıklarını belirtmişlerdir (40). Literatürde bu durumun ilk klinik deneyim olması, klinik uygulamaya hazır hissetme, teorik bilgisinin yeterli olmadığı ve klinik uygulamada olumsuz bir deneyim yaşama düşüncesi gibi durumlardan kaynaklandığı düşünülmektedir (26,27,41,42). Öğrencilerin cinsiyet ile anksiyete düzeyleri arasında anlamlılığa bakıldığında B okulunda ilk ölçüm ve son ölçüm toplam puanlarına bakıldığında anksiyetenin azaldığı saptanmıştır. Literatürde benzer çalışmalarda öğrencilerin cinsiyet ile anksiyete düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki belirtilmiştir (40). Çalışma durumları ile ATÖPO arasında istatistiksel olarak olumlu bir anlamlılık saptanmış ($p<0.05$) ve çalışan öğrencilerin anksiyetelerinin daha düşük olduğu görülmüştür. Gümüş ve Zengin'in (2018) çalışmalarında benzer sonuçların görüldüğü çalışan öğrencilerin anksiyetelerinin çalışmayan öğrencilere göre daha düşük olduğu bildirilmiştir (39). Bunun klinik deneyim sürelerinin farklılığından kaynaklandığı düşünülmektedir. Anne eğitim durumları, mezun olunan lise ile ATÖPO bakıldığında intörnlük programı olmayan öğrencilerin anksiyete düzeylerinde bir farklılaşma görülmediği, intörnlük programı olan öğrencilerin anksiyete düzeylerinde ise anlamlı bir farklılaşma görüldüğü belirtilmiştir. Literatürde anne eğitim düzeyi farklılığının

kaygıyı azaltan bir durum olabileceği belirtilmiştir (43). Bunun aile içi iletişimlerinden, öğrencilerin aldıkları teorik eğitimin içeriklerinin farklılığı oluşturduğu düşündürmektedir.

Tablo 5'de çalışmaya katılan öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıfa göre HKKÖAÖ özgüven bölümü ilk ölçüm ve son ölçüm puan ortalamaları istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. İki den fazla gruplar arasında istatistiksel açıdan anlamlı farkın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek için yapılan ileri analizde; entegre eğitim programında 3. sınıf öğrencilerinin özgüven puan ortalamalarının klasik eğitimde öğrenim gören 3. sınıf öğrencilerinden yüksek olduğu, ayrıca yine entegre programda öğrenim gören 4. sınıf öğrencilerinin özgüven puanlarının klasik eğitimde öğrenim gören 3. ve 4. sınıf öğrencilerinden yüksek olduğu saptandı ($p<0.05$, Tablo 5). Bu durum cinsiyet, tercih sıralamasında, çalışma durumlarında, hemşireliği seçme nedenlerinde, lisansüstü eğitim isteklerinde, yaşadıkları yer bakımından, mezuniyet derecelerinin, mezun olunan lisenin, anne eğitim durumlarının ve anne çalışma durumunun ilk ölçüm ve son ölçüm puanlarında da son ölçüm puanlarının yüksek ve anlamlı olduğu belirlenmiştir. Bu çalışma literatürdeki çalışmalar ile benzer sonuçların görüldüğü saptanmıştır (6,31,44-48). Soner'in (2000) aile uyum, öğrenim derecesi yükselmesi ve akademik başarısının artması ile özgüvenlerinin arttığı (49); Şirin, Öztürk, Bezci, Çakar ve Çoban'ın (2008) çalışmalarında birinci ve dördüncü sınıf karşılaştırmalarında dördüncü sınıfın mesleğini daha çok sevdiğini ve mesleği seçme sıralamasının ilk 5 tercihlerde olmasının özgüvenlerini arttırdığı belirtilmiştir (44). Bu seçenekler doğrultusunda öğrenim süresi arttıkça mesleğe yönelik bilgilerinin artması, cinsiyetler arası farklılığın kültürel ve bölgesel olabileceği, yapılan mesleki tercihlerde idealist olmaları, severek mesleğe adım atmaları, sunulan imkânları ve fırsatları iyi değerlendirdikleri, aile ile iletişimlerinin kaliteli olduğu, alınan teorik eğitimin daha iyi, annesinin çalışması da bireyi daha motive ettiği ve klinik deneyim süreçlerini çok verimli geçirdikleri varsayılmaktadır.

Tablo 5. Öğrencilerin Tanıtıcı Özelliklerine Göre Klinik Karar Verme Özgüven Ölçeği Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

Özellikler	İlk Ölçüm		Test ve p	Son Ölçüm		Test ve p
	A Okulu $\bar{x}\pm SS$	B Okulu $\bar{x}\pm SS$		A Okulu $\bar{x}\pm SS$	B Okulu $\bar{x}\pm SS$	
Sınıf						
3.Sınıf	106.72±18.45 ^a	115.18±19.91 ^c	F=12.507 p=0.000	114.82±19.25 ^a	121.89±22.89 ^c	F=0.849 p=0.467
4.Sınıf	111.84±19.17 ^b	120.87±20.25 ^d		115.83±21.01 ^b	126.92±20.85 ^d	
test ve p	t=1.992 p=0.048	t=2.573 p=0.011	c>a d>b>a	t=0.369 p=0.712	t=2.151 p=0.032	
Cinsiyet						
Kız	109.54±18.80	117.31±19.55	F=9.604 p=0.000	114.54±20.39	124.21±21.42	F=8.315 p=0.000
Erkek	108.16±19.85	121.49±22.70		118.68±18.93	125.02±24.47	
test ve p	t=0.521 p=0.603	t=1.512 p=0.132		t=1.294 p=0.197	t=0.276 p=0.783	
Tercih sıralaması						
İlk Tercih	108.38±16.86 ^a	115.21±26.24 ^d	KW=35.298 p=0.000	118.48±21.84 ^a	128.14±18.11 ^d	KW=35.508 p=0.000
2. Tercih	113.96±20.51 ^b	111.45±17.76 ^e		114.15±20.56 ^b	115.23±25.12 ^e	
3. ve üzeri tercih	108.41±19.04 ^c	119.18±19.12 ^f	f>a	114.78±19.60 ^c	124.41±22.26 ^f	d>c
test ve p	KW=0.925 p=0.630	KW=3.826 p=0.148	f>c	KW=1.259 p=0.533	KW=4.397 p=0.111	
Çalışma durumu						
Evet	119.47±15.74	125.48±20.96	F=12.455 p=0.000	122.95±20.05	127.31±22.91	F=9.194 p=0.000
Hayır	108.24±18.96	117.40±20.07		114.54±19.99	124.07±21.95	
test ve p	t=2.498 p=0.013	t=2.216 p=0.034		t=1.790 p=0.075	t=0.791 p=0.429	
Hemşireliği seçme nedeni						
Kendi İst. ile	110.37±19.17 ^a	119.28±20.52 ^d	F=6.416 p=0.000	115.14±20.04 ^a	124.30±22.13 ^d	F=4.921 p=0.000
Başkalarının seç.	106.79±18.72 ^b	117.28±19.67 ^e		114.55±20.61 ^b	124.57±21.14 ^e	
İş İmkanı olması / puan yetmesi	103.46±16.01 ^c	111.72±20.04 ^f	d>a>b	120.07±19.99 ^c	124.08±25.59 ^f	d>a
Test ve p	F=1.254 p=0.288	F=1.526 p=0.219	e>b	F=0.399 p=0.672	F=0.007 p=0.933	

Tablo 5. (devamı). Öğrencilerin Tanıtıcı Özelliklerine Göre Klinik Karar Verme Özgüven Ölçeği Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

Lisansüstü eğitim isteği						
Evet	110.48±19.89 ^a	120.19±19.77 ^c	F=11.635	114.54±20.52	124.24±22.11	F=8.182
Hayır	106.77±16.75 ^b	114.48±20.69 ^d	p=0.000	116.84±19.29	124.60±21.96	p=0.000
test ve p	t=1.356 p=0.177	t=2.474 p=0.014		t=0.796 p=0.427	t=0.147 p=0.883	
Yaşanılan yer						
İl	110.50±15.47 ^a	115.98±17.65 ^d	F=5.479	111.03±19.93 ^a	124.28±23.84 ^d	F=5.850
İlçe	109.04±19.02 ^b	118.76±20.12 ^e	p=0.000	119.58±21.92 ^b	123.01±22.59 ^e	p=0.000
Köy	109.02±19.81 ^c	118.57±21.29 ^f	e>a>b	113.94±18.74 ^c	125.25±21.01 ^f	d>c>a
test ve p	F=0.077 p=0.926	F=0.382 p=0.683	d>a>b	F=2.523 p=0.083	F=0.302 p=0.740	
Mezuniyet derecesi						
İyi	106.65±20.13 ^a	114.65±20.77 ^d		117.37±22.75 ^a	124.72±21.22 ^d	F=5.256
Orta	107.80±17.46 ^b	115.91±20.81 ^e	F=7.487	112.10±19.01 ^b	125.33±25.53 ^e	p=0.000
Kötü	111.57±18.94 ^c	121.29±19.30 ^f	p=0.000	115.95±18.98 ^c	123.64±20.42 ^f	d>b
test ve p	F=1.462 p=0.234	F=3.777 p=0.024	f>a>b>c	F=1.088 p=0.339	F=0.190 p=0.827	e>c>b f>b
Mezun olunan lise						
Fen-Anadolu Lisesi	106.75±17.52 ^a	118.97±20.03 ^d	KW=36.399	116.29±20.33 ^a	122.30±22.42 ^d	KW=37.044
Düz Lise	110.79±21.20 ^b	117.22±19.46 ^e	p=0.000	116.31±19.88 ^b	127.58±20.66 ^e	p=0.000
Meslek Lisesi	114.73±20.21 ^c	110.18±30.26 ^f	d>a	112.26±19.68 ^c	138.90±17.91 ^f	a<c<f
test ve p	KW=4.258 p=0.119	KW=1.604 p=0.448	e>a	KW=2.030 p=0.362	KW=9.333 p=0.009	c<d<e<f
Anne eğitim						
Okuryazar değil	105.72±28.88 ^a	120.65±17.10 ^f		125.27±16.76 ^a	122.70±25.00 ^f	
İlkokul	108.89±17.24 ^b	115.09±18.86 ^g		114.86±20.58 ^b	124.22±21.50 ^g	
Ortaokul	109.05±19.92 ^c	120.87±28.64 ^h	KW=46.551	117.18±19.04 ^c	125.50±19.34 ^h	KW=32.042
Lise	109.44±16.15 ^d	127.00±17.12 ⁱ	p=0.000	110.94±19.74 ^d	127.30±21.78 ⁱ	p=0.000
Üniversite	122.83±36.65 ^e	122.91±30.98 ⁱ	i>d>c>b	119.83±21.77 ^e	126.00±20.86 ⁱ	g>b>d
test ve p	KW=0.657 p=0.957	KW=16.443 p=0.002		KW=4.818 p=0.306	KW=1.177 p=0.882	

Tablo 5. (devamı). Öğrencilerin Tanıtıcı Özelliklerine Göre Klinik Karar Verme Özgüven Ölçeği Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

Anne çalışma durumu		F=8.989				F=8.802	
Ev Hanımı	109.36±17.61 ^a	117.91±19.54 ^c	p=0.000	114.68±20.21 ^a	123.90±22.38 ^c		p=0.000
Çalışan	108.84±22.76 ^b	120.68±26.94 ^d	a<c<d	117.28±19.82 ^b	129.33±17.28 ^d		a<c<d
test ve p	t=0.171 p=0.864	t=0.704 p=0.482	d>a>b	t=0.816 p=0.415	t=1.291 p=0.198		
Baba eğitim							
Okuryazar değil	-	120.00±15.52 ^e		-	132.41±18.49		
İlkokul	109.22±18.46 ^a	116.24±19.40 ^f	F=3.725	115.70±20.87	123.26±21.73		
Ortaokul	110.16±21.68 ^b	118.84±19.02 ^g	P=0.000	114.44±18.32	123.22±22.46		F=3.341
Lise	107.10±18.29 ^c	120.49±20.10 ^h		115.12±19.50	125.28±22.05		p=0.001
Üniversite	111.36±17.14 ^d	118.88±25.97 ⁱ	h>c>a	116.00±22.44	126.13±23.29		
test ve p	F=0.374 p=0.772	F=0.583 p=0.675		F=0.054 p=0.984	F=0.643 p=0.632		
Baba çalışma durumu							
İşsiz	116.00±25.64 ^a	116.90±18.28 ^e	F=4.707	114.78±16.41 ^a	129.53±19.92 ^e		F=3.886
Çalışan	108.21±17.71 ^b	118.49±20.62 ^f	p=0.000	115.67±20.39 ^b	123.71±22.05 ^f		p=0.000
Emekli	112.41±19.93 ^c	116.86±20.43 ^g	b<f	114.27±20.87 ^c	123.07±23.62 ^g		
Vefat	97.75±27.93 ^d	136.00±5.65 ^h		113.00±18.97 ^d	130.50±7.77 ^h		b<e<f
test ve p	F=1.591 p=0.193	F=0.658 p=0.579		F=0.070 p=0.976	F=0.974 p=0.405		

SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışmada intörlük programı olan öğrencilerin Özgüven toplam puan ortalamalarının intörlük programı olmayan öğrencilerden istatistiksel olarak daha yüksek bulundu. İntörlük programı olan öğrencilerin anksiyete toplam puan ortalaması intörlük programı olmayan öğrencilerin anksiyete toplam puan ortalamasından istatistiksel olarak anlamlı bulunmamakla birlikte ($p>0.05$) ilk ölçüm ve son ölçüm puan ortalamaları daha düşük bulundu.

Bu sonuçlar doğrultusunda; intörlük programının hemşirelik öğrencilerinin klinik karar vermede özgüven düzeyini yükseltmede etkili bir program olduğu sonucuna varılabilir. Bulgularımıza dayanarak ülke genelinde intörlük programı olan tüm üniversitelerin çalışmaya dahil edilmesi ve daha kapsamlı

çalışmalar yapılması, nicel olarak yapılan bu çalışmanın nitel olarak da değerlendirme ve analiz çalışmalarının planlanması önerilir. Ayrıca hemşirelik programındaki öğrencilerin özgüvenlerinin desteklenmesi için eğitim öğretim programları kapsamında öğrenciyi aktif hale getirecek farklı uygulamaların sağlanması önerilmektedir.

Çıkar Çatışması: Yazarlar bu makale ile ilgili olarak herhangi bir çıkar çatışması veya finansal destek bildirmemektedir.

Yazar Katkıları

Fikir/Kavram: FG, FYK, SK; Tasarım: FG, FYK, SK; Denetleme/Danışmanlık: FYK, SK; Veri Toplama ve/veya İşleme; FG; Analiz ve/veya Yorum: SK; Kaynak taraması: FG, FYK; Makalenin Yazımı: FG, FYK, SK; Eleştirel İnceleme: FYK, SK

KAYNAKLAR

1. Bjørk IT, Hamilton GA. Clinical decision making of nurses working in hospital settings. *Nursing Research and Practice*. 2011; 8: 1-8.
2. Chen SL, Hsu HY, Chang CF, Ling ECL. An exploration of the correlates of nurse practitioners' clinical decision-making abilities. *Journal of Clinical Nursing*. 2016; 25(7-8): 1016-24.
3. Thompson C, Aitken L, Doran D, Dowding D. An agenda for clinical decision making and judgement in nursing research and education. *International Journal of Nursing Studies*. 2013; 50(12): 1720-26.
4. Sucu G, Dicle A, Saka O. Hemşirelikte klinik karar verme, etkileyen etmenler ve karar verme modelleri. *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi*. 2012; 9(1): 52-60.
5. White KA. Development and validation of a tool to measure self-confidence and anxiety in nursing students during clinical decision making. *Journal of Nursing Education*. 2013; 53(1): 14-22.
6. Bektaş İ, Yardımcı F, Bektaş M, White KA. Psychometric properties of the turkish version of nursing anxiety and self-confidence with clinical decision making scale. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*. 2017; 10(2): 83-92.
7. Ateş N, Güçlüel Y, Pirecioğlu M, Güngörmüş E, Yıldırım A. İntörn klinik uygulama programına yönelik intörn hemşire, rehber hemşire ve klinik sorumlu hemşiresinin görüş ve önerileri. *Turkish Journal of Research & Development in Nursing*. 2017; 19(3): 1-11
8. Brown T, Williams B, McKenna L, Palermo C, McCall L, Roller L, et al. Practice education learning environments: the mismatch between perceived and preferred expectations of undergraduate health science students. *Nurse Education Today*. 2011; 31(8): 22-8.
9. Harrison TM, Stewart S, Ball K, Bratt MM. Clinical focus program: Enhancing the transition of senior nursing students to independent practice. *Journal of Nursing Administration*. 2007; 37(6): 311-17.
10. Alver B. Psikolojik danışma ve rehberlik eğitimi alan öğrencilerin empatik beceri ve karar verme stratejilerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi* 2004;10:185-205.
11. Azak A, Taşçı S. Klinik karar verme ve hemşirelik. *Türkiye Klinikleri Journal of Medical Ethics-Law and History*. 2009; 17(3): 176-83.
12. Atasoy I, Sütütemiz N. Bir grup hemşirelik son sınıf öğrencisinin hemşirelik eğitimi ile ilgili görüşleri. *Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi*. 2014; 22(2): 94-104.
13. Dicle A, Edeer AD. Examination of clinical decision making perceptions of nursing students. *The New Educational Review*. 2013; 33(3): 134-44.
14. Garrett, B. Student nurses' perceptions of clinical decision-making in the final year of adult nursing studies. *Nurse Education in Practice*, 2005; 5: 30-9.
15. Sheu S, Lin HS, Hwang SL. Perceived stress and physio-psycho-social status of nursing students during their initial period of clinical practice: the effect of coping behaviors. *International Journal of Nursing Studies*. 2002; 39: 165-75.
16. Jahanpour F, Sharif F, Salsali M, Kaveh MH, Williams LM. Clinical decision-making in senior nursing students in Iran. *International Journal of Nursing Practice*. 2010; 16(6): 595-602.
17. Karagözoğlu Ş, Özden D, Tok Yıldız F. Entegre program hemşirelik öğrencilerinin klinik stres

- düzei ve etkileyen faktörler. Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi, 2013; 16: 89-95.
18. Tural Büyük E, Rızalar S, Çetin A, Sezgin S. Hemşirelerin intörn eğitim uygulaması hakkındaki görüş ve önerileri. Balıkesir Sağlık Bilimleri Dergisi. 2014; 3(3): 135-40.
 19. Sabancıoğulları S, Doğan S, Kelleci M, Avcı D. Hemşirelik son sınıf öğrencilerinin intörnlik programına ilişkin görüşlerinin belirlenmesi. DEUHFED. 2012; 5(1):16-22.
 20. Özbayır T, Yavuz N, Taşdemir N, Dirimeşe E, Seki Z, Okgün A. Cerrahi hastalıkları hemşireliği intörn öğrencilerinin klinik uygulamayı değerlendirmeleri ve akademik başarı durumları. Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi. 2011; 27(1): 1-9.
 21. Coram C. Expert role modeling effect on novice nursing students' clinical judgment. Clinical simulation in nursing. 2016; 12: 385-91.
 22. Ross JG, Carney H. The effect of formative capstone simulation scenarios on novice nursing students' anxiety and self-confidence related to initial clinical practicum. Clinical Simulation in Nursing. 2017; 13(3): 116-20.
 23. Cobbett S, Snelgrove-Clarke E. Virtual versus face-to-face clinical simulation in relation to student knowledge, anxiety, and selfconfidence in maternal-newborn nursing: a randomized controlled trial. Nurse Education Today. 2016; 45: 179-184.
 24. Erenel Ş, Ümran D, Kutlutürkan S, Vural G. Hemşirelik dördüncü sınıf öğrencilerinin ve hemşirelerin intörnlik uygulamasına ilişkin görüşleri. Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi. 2008; 15(2): 16-25.
 25. Porter J, Morphet J, Missen K, Raymond A. Preparation for high-acuity clinical placement: confidence levels of final-year nursing students. Advances in Medical Education and Practice. 2013; 4: 83-9.
 26. Bayar K, Çadır G, Bayar B. Hemşirelik öğrencilerinin klinik uygulamaya yönelik düşünce ve kaygı düzeylerinin belirlenmesi. TAF Preventive Medicine Bulletin. 2009; 8(1):37-42
 27. Arabacı LB, Korhan EA, Tokem Y, Torun R. Hemşirelik birinci sınıf öğrencilerinin ilk klinik deneyim öncesi-sırası ve sonrası anksiyete ve stres düzeyleri ve etkileyen faktörler. Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi. 2015; 2(1): 1-16.
 28. Taslak S, Işıkyay Ç. Hemşirelik bölümü öğrencilerinin eğitim algıları ile kaygı ve umutsuzluk düzeylerine yönelik bir araştırma: Sağlık yüksekokulu örneği. SDÜ Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi. 2015; 6(3): 108-15.
 29. Ağaçdiken S, Mumcu Boğa N, Özdelikara A. Hemşirelik öğrencilerinin hemşirelik eğitimine yönelik yaşadıkları stres düzeyinin belirlenmesi. Samsun Sağlık Bilimleri Dergisi, 2016;1(1):1-19.
 30. Hulley SB, Cummings SR, Browner WS, Grady D, Newman TB. Designing clinical research; an epidemiologic approach, 4th ed. Philadelphia, PA: Lippincott Williams & Wilkins; 2013. Appendix 6C, page 79.
 31. Uçar T, Duy B. Ebelik ve hemşirelik bölümü öğrencilerinin denetim odağı ve özgüvenlerinin problem çözme becerileri ile ilişkisi. TAF Preventive Medicine Bulletin. 2013; 12(6): 689-98.
 32. Alamrani MH, Alammara KA, Alqahtani SS, Salem OA. Comparing the effects of simulation-based and traditional teaching methods on the critical thinking abilities and self-confidence of nursing students. Journal of Nursing Research 2018;26(3):152-7.
 33. Yiğitbaş Ç, Yetkin A. Sağlık yüksekokulu öğrencilerinin özetkililik-yeterlik düzeyinin değerlendirilmesi. Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi, 2003; 7(1): 6-13.
 34. Aytekin S, Özer FG, Beydağ KD. Denizli Sağlık Yüksekokulu öğrencilerinin klinik uygulamalarda karşılaştıkları güçlükler. Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi. 2009; 4(10): 137-49.
 35. Erbil N, Kahraman A, Bostan Ö. Hemşirelik öğrencilerinin ilk klinik deneyim öncesi anksiyete düzeylerinin belirlenmesi. Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi, 2006; 9(1): 10-16.
 36. Gümral N, Coşar F. Ebelik ve hemşirelik son sınıf öğrencilerinin okul-hastane işbirliği ile ilgili görüşlerinin değerlendirilmesi. SDÜ Tıp Fakültesi Dergisi. 2006; 13(3): 21-4.
 37. Warren MB. The impact of simulation-based learning experience on the students satisfaction, perceived self-confidence, and anxiety. Hunt School of Nursing. Nursing Theses and Capstone Projects. 2015; 225.
 38. Sharif F, Masoumi S. A qualitative study of nursing student experiences of clinical practice. BMC Nursing. 2005; 4(6): 1-7.
 39. Gümüş F, Zengin L. Anxiety, depressive symptom frequency and related factors in nursing students. Van Medical Journal. 2018; 25(4): 527-534.
 40. Devci SE, Çalmaz A, Açık Y. Doğu Anadolu'da yeni açılan bir üniversitenin öğrencilerinde kaygı düzeylerinin sağlık, sosyal ve demografik faktörler ile ilişkisi. Dicle Tıp Dergisi. 2012; 39(2): 1889-96.
 41. Hacıhasanoğlu R, Karakurt P, Yılmaz S, Yıldırım A. Sağlık Yüksekokulu birinci sınıf öğrencilerinin klinik uygulamaya ilişkin kaygı düzeylerinin belirlenmesi. Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi. 2008; 11(1): 69-75.
 42. Zaybak A. Hemşirelik öğrencilerinin ilk klinik deneyim sırasındaki stres düzeylerinin incelenmesi. Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi. 2013; 21(2): 101-6.
 43. Alpertonğa H, Ünsar AS, Akın YK. Beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinin kaygı ve stres

- düzeylerinin belirlenmesine yönelik bir alan araştırması. Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi. 2016; 16(32): 71-83.
44. Şirin A, Öztürk R, Bezci G, Çakar G, Çoban A. Hemşirelik öğrencilerinin meslek seçimi ve mesleği uygulamaya yönelik görüşleri. Dirim Tıp Gazetesi. 2008; 83(1): 69-75.
45. Sarıçam H, Güven M. Özgüven ve dini tutum. The Journal of Academic Social Science Studies, International Journal of Social Science. 2012; 5(7): 573-586.
46. Kukulcu K, Korukcu O, Özdemir Y, Bezci A, Çalık C. Self-confidence, gender and academic achievement of undergraduate nursing students. Journal of Psychiatric and Mental Health Nursing. 2013; 20(4): 330-5.
47. Karademir N. Fen edebiyat fakültesi coğrafya bölümü öğrencilerinin özgüven algıları. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 2015; 12(1): 53-77.
48. Yalman, İ. N., Özkaynar, K. Öğrencilerin özgüven seviyeleri ile mesleki başarı düzeyleri arasındaki ilişki: Cumhuriyet Üniversitesi Meslek Yüksekokullarında uygulama. Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi. 2018; 18(1): 223-233.
49. Soner O. Aile uyumu, öğrenci özgüveni ve akademik başarı arasındaki ilişkiler. Eğitim Bilimleri Dergisi. 2000; 12(12): 249-260